

8.440

Український нарід

і його
непрошені опікуни

Написав

Іван П. Бурштинський

Берлін 1915.

ЛННБ України ім.В.Стефаніка

01142613 (I)

2096

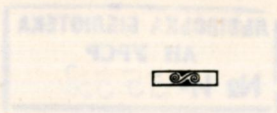
~~28.440~~

Львів. Бібліотека
АН. УРСР

Український нарід

і його

непрошені опікуни

Написав

Іван П. Бурштинський

Берлін 1915.

2
Нац

255 У (сч. 74)

40%

Львівська бібліотека

АН УРСР

№ И- 55 538

Чесна людина про чесне гадає, і
твердо стоїть при всьому, що чесне.

Ісаія, гол. 32, 8.

Но як далеко небо від землі, так
далеко дорога моя від доріг ваших, і
думки ваші від думки моєї.

Ісаія, гол. 55, 9.

Реформовані Василяни видають в Загребі
„Місіонара“ на українській мові, під апро-
батою Дионізія Еппа, адмін. еп. В 3-му числі
с. р. знаходиться передова стаття: „За що терпи-
мо?“ — стаття по змісту достойна, щоб освітлити
її і задержати в пам'яті.

„Боже! Боже! — за щож Ти нас покарав?“ —
так лементує Місіонар — „За що відобрав Ти нам
все, що нам було наймиліше вь світі, вітчину,
родину, — за що росипав Ти нас по світі на
ласку і неласку чужих людей?“

„Чому оно так, чому нас така доля спіткала?
Чи Бог відрікся нас, чи перестав бути нашим Віт-
цем, чи пресьв. Серце Ієуса вже не має мило-
сердя для нас? Ні, так не є. Анї Бог не відрікся
нас, анї Ёго милосердіє над нами не скінчилось.
Він післав нам лиш кару, і то кару **справедливу**.
На свою долю ми **вновь заслужили.**“

„Огляньмо ся лиш назад себе, придивім ся житю нашого народа, особливо в послїдних роках. Що зділали ми доброго для Бога, для сьв. католицької церкви, чим могли б ми зеднати собі Божу прихильність? **Майже нічого.** Головною цїхою українсько-руського народа була **полїтика зі всіма своїми злими наслідками.**“ Дальше мова про партії, що себе поборювали.

„На полїтичному полі працювали ми багато. То правда. Але що з того ми скористали? Яка слава Божя вийшла з тої праці? А прецінь шуканє слави Божої, то перший обовязокъ кожного християнина. Закладали ми читальні, закладали січи, творили ріжні товариства, та який з них хосен? Чи почули ми в своїх читальнях за Бога і Єго науку? Чи бачили ми там много релїгійних книжок або часописей? Противно, як часто читальняні полиці були заповнені всякого рода книжками і часописями впрост ворожими для релїгії і церкви і т. д.“

„І дійшло до того, що **цїла майже наша інтелїгенция, котра держала провід у народї, стратила віру, стратила пошановок Божого закону і за собою потягнула і велику часть селян и міщан.** Такого обяву, де би троха не цїла інтелїгенция була безвірна, де би її праця побільшій части стреміла до того, аби нарід зробити що найменше обоятним зглядом віри, не знайдемо ні в однім народї. Такий наш був корм духовний, такі були наши проводирі — а який сам нарід?“

„Мусимо сказати, що і відносини простого народу до Бога і Церкви були лиш зверхні и то

холодні. Вправді ми по більшій часті сновняли свої зверхні обовязки зглядом Бога, ходили до Церкви, відмовляли молитви, постили і т. п., але і на тім кінчилась наша релігійність. Але за то не було у нас щирого поважання для Божих законів, правдивого внутрішнього життя християнського, одушевлення для Божої справи, як бачимо на пр. у Німців (**у протестантів?!).** В нас не могла розвинутися католицька преса, в нас жадна справа Божя не могла найти голосного відгону — ми на то були байдужні, обоятні.“

„Із трийцять мільонового народу ми лише одні галицькі Українці, посідали правдиве сьвітло католицької віри. Тим сьвітлом мали ми з Божої волі просьвітити і наших заблуканих братів; приміром свого життя мали ми їм показати, що значить правдива католицька віра, як вона стоїть много висше від поверховної безсильної схизми. Господь того хотів, задля того і заховав нас в тій сьв. католицькій вірі. А ми? Замість цілим серцем ту сьв. католицьку віру полюбити, замість над все її цінити, звертали свої очі **за єгипетскою цибулею — за схизмою.** Не всі, правда, не всі, але многі. Кілько з наших людей читало і предплачувало часописи та книжки схизматицкі, які безнастанно поганили нашу католицьку Церков. Кілько людей громадно брало участь в почаївскім паломництві, і продавали як Юда Христа — а за другі річі і не говорім. Покаймося отже і т. д.“

*

*

*

Коли хто каже: Що любить Бога, і брата свого ненавидить, тосе брехня.

Іоанн I. Гол. 4, 20.

Про реформованих Василянів, що під проводом Єзуїтів мають слідом йти за сьв. Йосафатом — Кунцевичом, розпинались свого часу Русланівці, величаючи тую братію, що вони „багацько добра“ для українського народа роблять“. Тепер вилізло шило з мішка, і ми бачимо ясно якого добра тая братія і їх учителі народови бажають.

За отвертість ми дуже вдячні і відповідаємо отвертим щирим словом. По думці Місіонара, — отже й братії, хоч може й не всієї, — не треба українському народови політики, не треба товариств і січей, бо яка слава Божа вийшла з тої праці? — Не треба і читалень і книжок, хіба „релігійних“ про Бога та католицьку церкву, розумієся таких як Місіонар! — Нарід наш ще мало ходив до церкви, ще мало молився, ще мало постив! . . . А тії гімназії, що їх за вдовині лепти народа сьвітська інтелігенція і сьвященники-патріоти закладали, тії інститути, зарібкові товариства, каси, кредитові союзи, вся праця інтелігенції в парламенті і соймі, тая праця в наукових товариствах і в редакциях преси, в партийних клубах і на вічах, все те нінащо не придалось, бо не вийшла з тої праці слава Божа! Місіонар картає інтелігенцію за „невірство“ і за „непошановок законів Божих“, і кличе весь український нарід до покаяння за всі гріхи свої!

На те скажемо Місіонарови і Василянській та Єзуїтській братії ось що: Культурна праця та

освіта народа се займище, на котрому Єзуїти нічого доброго українському народови не зробили, ні в минувших, ні за наших часів. Їх праці треба в першій мірі приписати, що українські магнати і шляхта від народа свого відчужились і **сполщились**. Королівськими привілеями, гонорами та підшептами і інтригами заманили Єзуїти руських магнатів і шляхту до римо-католицьких костелів, а потім вони і свого народа відцурались.

А як Єзуїти для **простого** народа працювали, про те осталась в історичних документах **крівава пам'ять**, що зовсім не причинилась для слави Божої!

Щоб не бути пустомовними, наведемо тільки один доказ правди з історії українського народа, лист благородного українського магната, польского канцлера, **Лева Сопіги***) до Полоцкого митрополита **Гунцевича**, тепер сьв. **Йосафата**, патрона, котрого слідами ведуть сліпуючі сліпих, Єзуїти Василянів. Не будемо наводити цілого довгого листа. Вистане кілька уступів. Канцлер писав до метрополита:

„Ви пишете про навертанне відпавших від віри і так дальше. Читайте Ви писання про життє побожних єпископів, читайте книги сьв. Хризостома. Ви не знайдете і там ні нарікання, ні протестів, ні сліду процесів, ні доносів, ні переслухування сьвідків, ні жалоб перед судами в Антиохії, або в Константинополі задля потерпівшого гонення, задля

*) Лист знаходиться у „Споминах про Куліша і Ганну Барвінок“, що надруковані в додатку до книжочки: „Нові і перемінні зьвізди“. Написав проф. Др. Іван Пулюй, Відень 1905.

позбавлення людей урядових місць, або задля покарання священників смертю. А як у вас? У краєвих судах, в магістратах, трибуналах, ратушах, єпископських канцеляриях, всюди безліч жалоб і протестів. Такими вчинками не тільки не обезпечите унії, ні, Ви розірвете і останнє пасмо любови між людьми в громаді і наповните сваркою і ненавистю всі суди і сойми“.

„Ви кажете, що маєте право відпавших унітів топити, стинати і так дальше, а Євангелиє Боже строго забороняє пімсту. Се і про Вас сказано. Ви кажете, що на соймах шкодливі голоси підносять ся, не тільки проти унії, але й проти всього правовірного римо-католицького клеру. Хто ж винен тому? Сама унія!“

„Коли ж Ви робите людям насилле їх совісті, коли замикаєте церкви, щоби люди, якъ безвірні, гинули без служби Божої, без християнських ритуалів і тайн, коли надуживаєте королівську ласку і муніфіценцію, то робите все те не питавши нас. Коли ж ходить о те, щоби притлумити ворохобню народа, що постала в наслідок Вашого нерозуму, то жадаєте нашої оборони! Тому то й думає противна сторона, що ми змовились з Вами, щоб насилувати сумління людей, та непокоїти їх, чого однакож ніколи не було. Вдовольняйтесь тим, що ми живемо в унії з Вами. Держіть її для себе, та не наражайте нас на спільну ненависть а себе самого на небезпеку і пониження перед народом“.

„Ви радите, щоб всіх прогнати з краю хто не пристане на унію і так дальше. Боже борони!

Наша вітчизна нехай не зазнає такого страшного беззаконня!“

При кінці листу пише канцлер:

„В наслідок всього того велить Вам Король в **Могиліві** печаті познимати і церкви повідчиняти. А коли Ви не зробите того, то я сам велю, на рєсказ Єго королівської милости, печаті познимати і церкви повіддавати. Жидам і Татарам не заборонено у королівських землях мати свої синагоги і мечети, а Ви замикаєте церкви християнські!“

„Вже з усіх сторин йде чутка, що правовірні піддані задумали всяку звязь з нами зірвати, і всюди ходять слухи, що вони раднійше прийняли б підданство у невірних Туркив, як терпіти таке насилле совісті. Що до Полочан і других ворохобників, то може вони й справді такі, але Ви самі дали причину до тої ворохобні“.

Правдою торгують,
І Господа зневажають, —
Людей запрягають
В тяжкі ярма орють лихо,
Лихомь засівають
А що вродить? Побачите,
Які будуть жнива!

Шевченко „До мертвих і живих“.

* * *

Ось подвиги Єзуїтів на Україні в першій половині 17. віку, а про їх подвиги вь наших часах досить вказати на ті сотки тисячей українського народа в Галичині, котрих польські Єзуїти силою від греко-католицького до римо-католицького обряду

перетягнули, щоб їх **сполъщити**, або бодай в статистику як Поляків записати, і сьвітови брехню завдати!

Не можемо при тій нагоді промовчати і ті подвиги Єзуїтів в Галичині, про котрі проф. Др. **Нулюй** у своїх споминах про Куліша і Ганну Барвінок згадав. Там читаємо:

„Покійний віцемаршалок **Лавровський**, свого часу в правительства особа *gratissima*, тай Полякам мила, розказував мені ще в 70-тьох рокахъ, що „цілі стоси“ денунцияций на бідну Галицьку Русь рік в рік копичились у Відні. Тая підпольна робота доспівала як раз у 80-тих рокахъ на наших очах, і кіньчилась оттакими польско-єзуїтськими подвигами, як переданне Василянських монастирів Єзуїтам (1882), а потім знесенне Василянської гимназії въ Бучачі (1883) і руської семинарії у Відні (1893), та будованне Польщі на Русі, як і тепер бачимо. Коли благородні, а за ними вже й неблагородні, Поляки стали миритись з Кулішом, і буцім то давали два міліони гульденів (певно що наші а не свої гроши) на освіту руського народа, появилась в польских газетах несподівано булля папи Лева XIII. Тим документом зволив сьв. Отець передати Єзуїтам новіціят Василянів в **Добромилі** з усіма приналежними добрами, 85.000 гуль. в цінних паперах, та 18.000 гуль. готового гроша. Сьв. Отец жадав ще від Василянів, щоб вони йшли слідом сьв. Йосафата-Кунцевича, колишнього гнобителя правовірної Русі, та може й не подумав про те, що з ласки Єзуїтів, яких 20 рокив пізнійше опиняться в руках польских шляхтичів, а де

які потім і в жидів, Василянські фільварки: **Висоцько, Бабянка, Задарів, Сокулець, Волевин, Латня і Шаласин**, і то забезпечін, щоб полатати діраві шляхотські кишені“.

Таки то діла творили Єзуїти на нашій землі за давних і за наших часів „на славу Божу“, як вони перед світлом трублять! Тож не Єзуїтам тай не їх ученикам Василянам, сліпо за ними йдучим бути проводирями українського народу на займищах науки, просвіти і культури. Ніколи!

А що до докорів за „египетську цибулю — за схизму“, то нехай чесна братія зверне свій поклик покаяння не до обдуреного бідного народу, а до шайки плачених російських агентів графа Бобринського і сьв. Синода, що закинули сіти московського православія в Галичині, щоб наш нарід піддурити, і дорогу для російського забору Галичини приготувати. Нехай братія зверне свій поклик і до тих польських дідичив, що парафії, не народовцям сьвященникам, а **москвофілам** давали, і тим способом „шизмі“ дорогу мостили, і українську культуру нищили. Той поклик Єзуїтської братії належить також до тих можновладців, що про те дбали, щоб „Народний Дім“ у Ловові вь руках москвофілів остався, хоч тая багата інституція, по присуду права у всіх інстанциях, українському народови належиться. Поклик має ще звернутись до таких польських можновладців, що вкупі із зрадниками Австрії, Дудикевичами, спільне діло робили, і москвофілів та плачених агентів Росії на послів до парламенту і сойму вибирати помагали, і при виборах нарід мордувати дозволяли.

А в кінці годило б ся до покаяння покликати і тих панів польських, що мільйони чужими руками запрацьованого добра в одну ніч в карти програвали, і своїми банками нарід безкарно обкрадали, тисячі мужицьких родин руйнуючи, та ще й тих людей, що сумління народу насилле робили, і під загрозою втрати запрацьованого хліба на латинський обряд перетягали, і таким способом **польщили**.

Ось велике поле для праці „братії во Христї“ для їх подвигів! Яка слава Божа, і яке велике добро для людей було б з такої християнської праці, як би Єзуїти і їх ученики хоч половину — хоч десяту частину тих великих грішників до пошани „Божих законів“ навернули.

Але такого дива не буде на сьвітї, і не може бути, бо „Місіонар“ і його братія падають ниць перед такими сильними сьвіта, що нарід тиснуть. Сліпуючи не бачить братія, і не хоче бачити, правдивих виновників шизматицької пропаганди в Галичинї, і має ще серце і чоло, ширити доноси на бідний і так вже оклеветаний і споневіраний нарід, лякати його карами Божими, та ще й казати: „**Таку долю ти собі вновнї заслужив!**“

Яка ж безсердечність у проповідників любви до ближнього, і яка безглузда мораль! Той Бог, про котрого наш нарід знає і вірує, що Він **справедливий**, мав би покарати за якусь „схизму“, не тих, що її ширили, не Ирода Николу Николаєвича, і не Бобринського та російських єпископів з їх плаченими агентами — зрадниками нашого народа і Австрії: Бендасюками і Дудикевичами, тай не тих польських суддів, що зрадників у Ловові від

вини і кари увільнили, і не тих злюків, польських руссофілів що невинному народови Голгофту у Талергофі зготовили, а мавби покарати: митриполита Шептицького, католицьких сьвященників і інтелігентів патріотів, що в російських тюрмах — **невно не за шизму** — опинились, і той нещасний нарид, що дома на кривавих руїнах, або на чужині в бараках тяжко горює, той нарид, що навіть не вміє сказати, яка різниця між „схизмою“ а католицькою вірою! І тая кара, тая страшна війна, має бути „**вповні заслужена доля**“! Де ж справедливість Бога? Опам'ятайтесь братия! — „Образ Божий багном не скверніте“!

По розумінню Єзуїтів покарав Бог війною наш нарид „за схизму“ се значить: **вони звалили цілу віну за кров, що тепер мільйони людей проливають, на плечі одного українського народу в Галичині.** Тільки з його вини терпить муки половина сьвіта!

Яка ціль такого божевільного обвинувачення, лехко догадатись. Одні кинули на нарид неславу за „**зраду Австрії**“, щоб потім вивести невинних людей до Талергофа, а другі кидають на него неславу за „схизму“, з думною, що сьвіт вже й сам догадаєсь, що шизма все одно, що **зрада Австрії!** Що за огидне цькуванне!

На таке безглузде обвинуваченне народа скажемо братії і Єзуїтам: Не страшний українській інтелігенції той ваш Бог, що за Бобринських і Гудимів половину сьвіта лютою війною карає, як не страшний їй Jupiter tonans. Наша інтелігенция добре знає, що Бог, котрим цілий сьвіт держиться, **любить правду**, і по справедливости поневолені

народи з неволі спасає, а катів їх карає. Не Бог покарав наш нарід і половину сьвіта війною, а російський ненаситний деспот-варвар завзявся, вкупі з другими ворогами, погромити Німеччину, розбити Австрію, знищити українську культуру в Галичині, та видерти душу цілому українському народови, щоб по тих окровавлених руїнах і пожарищах пробити собі дорогу на Балкан, до Константинополя і до Середземного моря, як вже пробив собі дорогу по руїнах України до Чорного моря. Але українська інтелігенція вірить сильно, що кров мільйонів не буде даром пролита, і що Бог допоможе оружним силам Австрії і Німеччини покорити кровожадного дикого варвара, та ще й може в изволити з московської неволі наш нарід, і то — без ласки и протекції Єзуїтів!

Тай нічого братії гороїжитись своїм урєвним монопольним правом на „славу Божу“ і на „пошановок Божих закопів“. Про долю народів будуть рішати, не пусті місіонарські видання, а лицарські діла на полі битви. А такі діла докаже інтелігентна, оружна і мускульна сила **протестантського** народа німецкого, перед котрим тепер і Єзуїтська братия бє поклони, і сила австрійських народів **кожної** і жидівської віри, та сила українського народа, з котрого тільки **чотири** мільйони визнають католицьку, а **трийцять** православну віру. Допомагають у тому великому ділі також сини музулманського сьвіта.

Оттому то, братия Єзуїти, не тільки сама мораль, честь і гуманність, але й здоровий розум політичний ніколи не дозволять українській інте-

лігенції і народови, пійти слідами вашого сьв. Йосафата-Кунцевича, котрий у свому запаморо-ченню казав, що має право, відпавших унітів „топити і стинати“, а королівському польському правительству радив, „всіх з краю прогнати, хто на унію не пристане“. — Даремна ваша праця!

Дорого заплатила Польща за тії і подібні ради учеників і приятелів езуїти **Скарги**. Та минули безповоротно ті ганебні часи, коли таких рад правителі народів слухали. Тепер вже і невчене око загляне в душу таким сліпим проводирам і опікунам. По ділах їх зрозуміють люди, хто вони тії непрошені опікуни, і хто шанує Божі закони: **Чи ті ситенькі сьвятоші**, що хотіли б вічно держати нарід вь темряві, кидають на нарід неславу невірства і зрадництва, та подають йому каменя, коли він просить хліба, — **чи ті інтелігентні люди**, що, жиючи самі у бідоті, несуть всім просьвіту і дбають про добробут народа, стоять в обороні його проти здирства гнобителів, і несуть поміч і відраду в його горю і нещастю, та не лицемірять перед Богом і сьвітом пустими словами і завертаннем очей, а як лицарі на полі битви віддають життя своє за волю народа.

* * *

Так само й ви коли подаєте мовою незрозуміле слово, як зрозумієся гово-рене? На вітер бо говорити мете.

Тільки ж у церкві лучче мені пять слів промовити розуміннем моім, щоб і

інших навчити, ніж десять тисяч слів
чужою мовою.

До Коринтян I, Гол. 14, 9 і 19.

Василиянська братія нарікає в „Місіонарі“, що „в нас не могла розвинути ся католицька преса“. — Се правда, коли розуміти пресу Місіонара, і се єсть тільки доказом нездарности тих писак, що для тої преси писали і пишуть. Незаслужними докорами і плямованнем інтелігенції, пуганнем народа карами Божими за видумані гріхи, та рабським хиляннем перед такими сильними світа, що нарід тиснуть, не знайде братія прихильности між народом! Доки у єзуїтській пресі буде стілько правди і людського серця, як у писанині Місіонара, доти останеть єя дім ваш пустий. З порожньої, хоч би по українськи поливаної миски не нагодуєте голодного.

Критикуючи літературну **працю української інтелігенції** каже „Місіонар“, що не вийшла слава Божя з тої праці, и питає: „Чи почули ми в своїх читальнях за Бога і Ёго науку? А прецінь шукає слави Божої то перший обовязок християнина“. — А ми додаємо: не тільки християнина інтелігента і мужика, але в першій мірі кожного свьященника і — **монаха!**

А тепер нехай буде вільно і братию спитати: якою „релігійною“ літературою приклучились народови Василияни, що беруть собі право, докоряти інтелігенції за літературну працю? Наш нарід молиться тепер Богу **своєю рідною мовою**. Тою мовою проповідують по церквах слово Боже, та й

сам Місіонар пише, а як знаємо, і **чваниться** тою мовою. Хто ж були ті люди, що ділом доказали що и **мужицька мова** достойна мати місце, не тільки в школі, але й в **церкві**, що в розмові людини з Богом і в проповіді сьвященника до народа перше місце належиться народній мові, а не мертвій, народови незрозумілій, церковщині? Хто ж поклав ті основи для живої „релігійної“ літератури? Чи були се Василяни або сьвященники? Ні, була се **світська інтелігенція**, що се діло зробила.

Першим таким робітником в Галичині був Ів. Пулюй. Він зготував **перший молитовник у рідній мові** і видав 1871-го року на свій кошт у Відні, хоч жив тоді в недостатках. Тоді висьмівали москвофіли „хлопську мову“ в „Страхопуді“, а москвофільски крилошани, „сьвятоюрці“, **Малиновський** і його братия, славлені „батьки Руси“, що також „шукали слави Божої“, **зничили** першу рукопись Пулюя „по каноническому праву“, як Малиновський в листі до ректора Ціпановського у Відні писав. А сталося те варварство за **дозволом** митрополита Йосифа **Сембратовича**, великого сьвятоша, що цілий, день Богу молився! Дозволив се митрополит, хоч обіцяв Пулюєви, що молитовник буде апробований, „коли не буде нічого проти католицької віри“. Не було там нічого такого, а знищено рукопись тільки тому, що молитовник був написаний **рідною мовою!**

Кілька років пізнійше передрукували молитовник Пулюя, навіть не просивши дозволу його, і побільшили сьвященники о. **Слюсарчук** і митрополитів брат **Сильвестер Сембратович**, що опісля

був митрополитом і кардиналом. Слюсарчук ізвиняв той гріх за який і між крамарями карають, і успокоював Пулюя обіцянкою, „що о. Сембратович колись справі прислужитись може“.

А хто переложив сьв. Письмо на нашу мову, і журился та дбав десятки років про виданне слова Божого? Може Василянська братія або католицькі та православні сьвященники? Також ні! Робили те спасенне діло знов негрошовиті угодники Божі, сьвітські „інтелігенти“ Куліш і Пулюй, а по смерті Куліша сам Пулюй. А восьму частину старого Завіта переложив український літерат Нечуй-Левицький в Київі.

Були ще українські інтелігенти, що переложили менші частини сьв. Письма: Др. **Александров**, приятель Пулюя, городський лікар в Харкові, переложив книгу **Йова** (досі не видрукований переклад), а **Морачевський**, російський українець православний, переложив чотири Євангелій ще перед перекладами Куліша і Пулюя. Той переклад спочивав десятки років погребаний в якійсь бібліотеці Петербургській і запроторений сьв. Синодом, аж добра доля пощастила інжинєрови **Бородаєви** случайно відкрити рукопись.

Морачевського переклад сьв. Маттея видрукований сьв. Синодом 1906-го року в Москві. Зробив сьв. Синод те виданне **поневолі**, будши загрожений заграничними виданнями перекладів Куліша і Пулюя. Бачивши як ті їх видання сьв. Письма, не зважаючи на царські укази і російську цензуру, знаходять собі дорогу між нагід на Україні, надумались православні сьвятоші пустити

слово Боже на Україну, і зробили своє видання, щоб хоч копійку спасти.

Кожна висока думка знаходить собі аж тоді простору дорогу між людьми, коли вона з їх інтересами звяжеться. Такий вже світ

Ось вам, Василянська братія, могуча „релігійна“ література української світської інтелігенції, католицької і православної! Література **жива і сильна**, проти якої безсильні і **царські укази і сам сьв. Синод!** Се релігійна література, з котрою не ривнатись бездушній і мертвій писанині вашої преси. Останесь література ваша вже тому мертвою, що слова без добрих діл все мертві будуть. Тай не досить того, писати для народа його рідною мовою, ще **треба щоб у писаннях була правда, і не було людської кривди!**

Та може хоч допомогла братія **розширювати слово Боже** на нашій мові між народом? І про се ми нічого не знаємо. — Від 1871-го року до тепер розширювали сьв. Письмо в Галичині і на Україні, въ Европі, в Америці, а навіть в Мандшуриї і Японії, з нагоди російсько-японської війни, між раненими вояками українцями, наші **світські „інтелігенти“**, деякі сьвященники, а головно британське і заграничне Біблійне товариство, а не Василянська братія.

* * *

Коли мовами людськими говорю і ангельськими, любви ж не маю, то став ся я як мідь звиняча і бубен гудячий.

Коли маю пророцтво і знаю всі тайни, і маю все знання і коли маю всю віру, так щоб і гори переставляли, любови ж не маю, то я ніщо.

До Коринтян I, Гол. 13, 1—2.

А тепер, під лютий час війни, що ми бачимо? Якими добрими ділами прославились Василяни, ученики Єзуїтів?

Наш бідний нарід, що мусів життє своє перед мечем ворога спасати, опинив ся на чужині, на чужій ласці, без хліба і без хати, багацько з них навіть без одежі, босі і простоволосі. Тисячам збігців грозила голодова смерть. А ту ще й домашній подлий ворог і зрадник гадючим язиком брехні завдав народови смертельну рану, ославивши його перед цілим сьвітом „зрадником Австрії“! Всі сусідні народи зжахнулись заметушились! Вибухнула людська ненависть і погорда проти мних зрадників! . . .

У почалась нагінка на наших патріотів інтелігентів і мужиків вірних горожан Австрії. Посінаки польських руссофілів — можновладців хапали сотки таких людей, що закладали наші школи і інститута, організували січи і товариства, і ширили просьвіту між народом. Таких чесних людей, що для добра свого народа і Австрії працювали та, не словами, а добрими ділами „Божи закони“ шанували, їх вивезено як злочинців, як зрадників Австрії, на Голгофту до Талєргофа! Що за трагична доля поневоленого народа, достойна пера Дантового, а не нашого!

Під таку тяжку хвилю треба було **надзвичайної енергії духа і праці**, щоб і сатану подлої брехні побороти, і засліплені очі світу розкрити, а разом і голодуючому і споневіраному народови поміч нести.

Василянська братія каже до народа: „Приміром свого життя мали ми їм показати, що значить правдива католицька віра, як вона стоїть много висше від поверховної безсильної схизми“.

Гарне слово ваше, але воно сказане не тільки про нарід, а також про вас. Яким же „приміром свого життя“ показала братія світу, „що значить правдива католицька віра“? Погляньмо на діла ваші і на діла інтелігенції, що держить „провід у народі“. Кого бачили ми при роботі для народа, хто став народови до помочі у великому горю його?

Нігде і не чути і не видати хочби одного святоша Василянина! Інтелігенція ж наша, а перше всіх ті люде, що „політику“ провадили і провадять, хоч самі в тяжкім скрутї опинились, кинулись прожогом до праці, зорганізували нову українську і німецьку пресу та інші видавництва, побороли брехню ворогів, і показали світу цілу її подлість, зорганізували запомогові та інші комітети у Відні, в Празі і в других місцях для збігців, комітети для ранених вояків і для Січових стрільців, зорганізували і школи для молодіжи, несли, де треба, поміч бідним людам, подавали всім добру раду, і потішали їх, а робучим людам допомагали і допомагають знаходити заробітки.

Та не тільки такими ділами занялась наша інтелігенція. З великим жалем бачила вона, як

по шпиталях люди наші без сповіди, без заспокоєння свого сумління мерли, ті ранені жовніри, що за нас і за братію кров проливали, а, будши ще між живими, тяжко відчували, що довелось їм бачити: польських, чешських, німецьких та інших сьвященників і жидівських рабівів, а немож було дочекатись свого сьвященника! Всі бо наші сьвященники збігці кілька місяців сиділи без діла у Відні і нудили сьвітом. Не було між ними проводу, хоч, скілько знаємо, перебував у Відні Станіславівський єпископ Хомишин.

Треба було зайнятись і **тим** гуманним ділом, що певно личилоб братії і сьвященникам. І занялась ним сама наша інтелігенція. Милосердуючись над раненими вояками і збігцями, доложила вона свого старання, і, по довгих заходах, удалось спровадити на місце сьвященників. Для збігців в Празі призначено сьвященника аж по Йорданських сьвятах.

Горюючи на чужині, **затуживь** наш **нарід** за **рідним словом**, за **церквою**, і **благав** о молитовники і календарі.

І про заспокоєнне того бажання подбала і дбає наша інтелігенція та кілька сьвященників. Проф. Др. Пулюй був **перший**, що з початку грудня м. р. зазивав в „Ділі“ сьвітську інтелігенцію і сьвященників, щоб піддержували духа народа, і не давали йому унівати і жертвував на тую ціль, для роздачі між народом, переложені ним „Псалми“; а жертвував він кожному, хто народови послужити хоче. Зголосилось до жертводавця, як знаємо, немало інтелігенції, а між нею і кілька сьвященників, але **ні один** Василянин!

Проф. Пулюй виєднав ще дозвіл міністерства війни у Відні і в Берліні, щоб вільно було розширювати Псалми, не тільки між нашими військом на полі битви, але і між полоненими російськими українцями в Австрії і в Німеччині. Тисячі екземплярів „Псалмів“ вислано як дарунки між збігців по бараках, між наших вояків і січових стрільців на поле битви, між ранених по шпиталях і між полонених російських Українців в Австрії і Німеччині.

Яке велике добро зробила наша інтелігенція народови, доказують численні листи і від тих, що о слово Боже та о молитовники благали, та й від тих, що за ті дарунки і за добре слово і потіху добрим людям і жертводавцєви дякували. Ті листи відрадна проява, вони бо ще доказують не тільки глибоку релігійність і моральність нашого народа, якої съвятоші не хочуть бачити, але і його **любов до рідної мови і до своєї землі**. Як знаємо, одержав проф. Пулюй ще подячні листи від міністерства війни, від Червоного Хреста і від съвященників, учителів та інших людей.

Щоби дозналась єзуїтська братия, як прихильно відносять ся до тої праці і съвященники, наші патріоти, наведемо хоч один лист ц. і к. курата о. Мирослава Ріпецкого, писаний до проф. Пулюя і видрукований в 14. ч. Діла.

Високоповажаний пане гофрат!

Сими днями одержав я сто примірників, Псалмів, висланих Біблійним товариством (по одержаню листа вислано о. куратови ще 200). В імени жовнірів 55. полку дякую за сей дар. Тепер підчас Ве-

ликодної сповіди роздаю Псалми між письменних жовніврів. Жовніри 55-го полку походять з найсвідомішших наших повітів: Бережани, Рогатин, Підгайці. Серед тяжких трудів війни треба нашим жовнірам потіхи розради. „Псалми“ Давидові певно неодному з них, підчас побуту в стрілецьких ровах і дежунках додадуть сили і витревалости, перебути сей лютий час війни, для добра нашої держави і нещасної вітчизни.

Остаю з павдивим поважанєм о. М. Р.

Коли ми так широко написали про добрі діла інтелігенції нашої то зробили се не тому, щоб величати її перед сьвітом за ті діла, а тому, що ми примушені боронитись проти поганої обмови і нападів єзуїтської братії. Противно, всі ми тяжко відчуваємо безсильність нашу, щоб у теперішній лютий час допомогти всім людям, що помочі потребують. Ми ще відчуваємо, що вся наша поміч і всі добрі діла наші, до котрих нас сама вдячність **обов'язує**, зовсім **никнуть** проти тих жертв, що їх сини нашого народу і інших народів на полі битв за нас принести мусять. Як же можна рівнати інші діла з жертвами людської крові і життя людського?

А тепер питаємо, які добрі діла творила Василянська братія у сей „лютий час війни для добра нашої держави і нещасної вітчизни!“ Яку потіху-розраду“ подає братія жовнірам, висилаючи їм свого „Місіонара“? Чи додасть Місіонар жовнірам „сили і витревалости, перебути сей лютий час війни“? Сьміємо, не тільки сумніватись, але й отверто сказати: **Не додасть але й — не уйме!** З оги-

дою відвернуть ея вони від безсердечного „Місіонара“ і від такої „релігійної“ преси, що свій нарід у найбільшому його горю перед сьвітом плямує!

Сьміємо ще й про інші діла спитати братию. Чи заходить і заходила вона до збігців у бараках, до ранених у шпиталях, чи заглянула до Талергофа, і бачила на кладовищі нечислені українські могили? Думаємо, що ні! Ато здереввіла б рука, і зломило б ся перо в руці того, хто, все те горе бачивши, посьмів би так безсоромно хулити проти свого народа і проти Божого милосердя!

Ще питаємо, кому і чим братия до помочі стала? Кого зодягла, накормила і потішила? Про все те ніхто ніде не чував, про се і сам Місіонар нічого не написав, а замість вбогим і голодним милостиню давати, та других до діл любви заохочувати, він ще сам просить о вдовину лепту „на виданє Місіонара“!

А про „релігійну“ літературу свою подала братия в Місіонарі за місяць лютий с. р. до загального відома, що „крим Місіонара“ братия „жадних книжок та календарів не має“, та що молитовник друкуєся, і за „кілька тижнів“ можна буде його дістати, розуміє ся, не даром, а за гроші, як се в 4-му ч. Місіонара оповіщено.

Та на що Василянській братії часу і сил не стало, на те спромоглись німецькі гешефтьярі Вінтербергські, і вже давно розпродують молитовники між руським народом за помочю таки наших сьвященників.

Так стоїть справа з „релігійною“ літературою і пресою Василянської братії. Чотири числа Місіонара і обіцянка, що „за кілька тижнів“ над-

рукований молитовник буде, от і ціле „релігійне“ видавництво братії за сім місяців воєнного часу і релігійної голодівки народа!

За такими ділами і подвигами вже зовсім не годилоб ся братії високо нестись та ще докоряти інтелігенції за її політику і просьвітну працю для народа. **Таж тою політикою і працею стоїть і на-рід і його церква.** Рабським хиляннем съвятошів перед тими сильними съвіта, що нарід тиснуть, та без праці інтелігенції, мігби нарід тільки дочека-тись, що можновладці і їх дорадники, що віддали Василянську братію Єзуїтам в опіку, ще виддали б і церкви жидам в аренду, як се вже було у славній Польщі за часів съв. Йосафата-Кунцевича! Про ті ганебні часи ще тепер співає наш нарід на Великдень в гаївці: „Іде, їде Зельман, їде їде його брат“, згадуючи про того „жида-рандара“, що за квіток ключі до церкви давав, коли треба було службу Божу відправити, або дитину охрестити.

Місіонар докоряє народови словами: „Не було в нас щирого поважання для Божих законів, правди-вого внутрішнього життя християнського, одушив-лення для Божої справи і т. д.“

Се загальні фрази, а ми не хочемо відповідати загальними словами. То ж подивім ся на ті до-кори з вікна буденного життя людського.

Ми не хочемо ідеалізувати наш нарід. Берім його таким, який він єсть. Є між ним всякі люди. Є праведні і грішники, а навіть великі грішники. Але копи придивимося ближше до тих гріхів, то мусимо по справедливості признати, що є люди можновладці, що для своєї користи ті гріхи наро-

дови накинули, і накидують, його до гріхів при-
неволюють, і в тій неволі держать, тай не допу-
скають світла, щоб нарід не бачив і не дізнався,
як позбутись лиха.

Возьмім тільки один гріх, **питомий** українському
народови: його **пиянство**, той великий гріх, що
нищить його морально, фізично і економічно.

Кому те пиянство потрібне, **кому з него ко-
ристь?** Чи не шляхтичам-панам, власникам го-
ральной, і не тисячам панським рандарам, жидам-
коршмарам, що нарід розпивають, обдирають і
деморалізують? Хиба не було таких випадків за
наших часів, що навіть арештом карано наших
св'ященників-патріотів, за те тільки, що вони
проповідями своїми здержували нарід від пиятики?
Чи не чувала братія, і не знає нічого про ті
страшні трагедії в родинях мужиків наших, що
в панських коршмах свою честь, своє сумління,
свій розум і долю дітей своїх пропивали? Як
думає братія, чи не вийшла б велика „слава
Божа“ з такої праці, як би Місіонар, не про ви-
думану вину за „египетську цибулю“, а про коршми
панські, ті соромні пам'ятки польської культури, і
про ті трагедії пиянствующого народа писав, і
розумну науку йому подавав? Як би так сталось
та удалось, хоч те одно коршмарське горло люд-
ських гріхів затамувати і засипати, як би пияки,
замість в пансько-жидівських коршмах у без-
тямі куняти, та своє здоров'я нищити, на свому госпо-
дарстві працювали, та про дітей своїх і про своє
добро дбали, то річ певна, що тоді було б між
народом більше „внутрішнього життя християн-

ського і одушевлення до Божої справи“. Якого бо одушевлення можна надіятись від п'яниці? Він одушевлявся тільки до коршми, більш ні до чого!

Се знає добре наша інтелігенція. Оттому вона і завязала товариство **антиалькогольне**, і не пустими фразами про „внутрішнє житє християнське“, а **ділом** доказує вона, як треба інтелігентови і мужикови жити. Чи не годило б ся і братії помагати інтелігенції у тому благородному ділі, та ще й показати „приміром свого житя, що значить правдива католицька віра“? . . . Але такої помочі Василянської братії ми досі не бачимо, і не маємо надії бачити, бо се було би проти інтересів шляхтичів, власників алькогольного промислу.

Місіонар ще докормє, що „люди громадно брали участь в почаївським паломництві і продавали як Юда Христа“, тай додає многозначно: „а за другі річі і не говорім“!

На те відповідаємо єзуїтській братії: Не наша інтелігенція висилала людей до Почаєва або до других місць на „відпусти“, тай не сам нарід йшов туди, а піддурювали і заманювали його туди сьвященники мослвофіли, пупілі дідичів польських, та всякі плачені російські агенти Дудикевичі і Гудими, з котрими польські можновладці, протектори **ваши**, спільне діло робили. Тай не ті духом вбогі люди „продавали як Юда Христа“, напротив продавали Його в Почаєві православні сьвятоші так само, як в Ченстохові продавали католицькі сьвятоші Мацохи, де і Матір Божу обікрали. Темний нарід, у добрій вірі в Христа, шукав тільки „спасення душі“, і платив срібняками тим, що

Христа продавали. „А за другі річі“ Мацохів католицьких і православних „і не говорім“!

Переглянувши незабуті діла Єзуїтів і їх учеників Василянів, питаємо тепер всю братию: З яким сумлінням, і з яким чолом сьміє вона перед сьвітом кидати в лице українській інтелігенції і тим людям, що „у народі провід держали“, — таї ще держать, — такими докорами, як „невірство і непошановок Божих законів“? Як сьміє братия ще й кидати на той, горем прибитий нарід неславу за „схизму“, котрої головними виновниками є плачені агенти, що нарід зводять і обдурують, і тії можновладці, ваші протектори, що нарід тиснуть? З яким голом сьміє братия кликати весь католицький український нарід до покаяння? Не народови, а Гудимам і їх московським та польським протекторам, сьвідомим виновникам пропаганди православія і самодержавія в Галичині, таї вам, братия, треба каятись за великі гріхи!

Посипте голови ваші попелом щирого покаяння, і читайте книгу пророка Ісаїї, котра і про вас, і про рівних вам, написана:

„Яким правом тисните ви люд мій і топчите вбогих? говорить Господь, Господь сил небесних“. (Гол. 3, 15).

„Навчітись, чинити добро, шукайте правди, ратуйте придавленого, обороняйте сироту, заступайте вдову“. (Гол. 1, 17).

*

*

*

І зрозумієте правду, і правда визво-
лить вас.

Іоанн, гол. 8, 32.

На кінець ще кілька слів про те, як українська інтелігенція **релігію** розуміє.

Наша інтелігенція робить ріжницю між релігією і **політикою** релігії.

По її розумінню єсть тільки **одна** християнська **релігія**, як тільки один Христос, і одна велика заповідь Його любови до ближнього. Але, у відношенню до українського народу, є два **головні напрямки політики** релігії християнської, якою користують єя такі сильні сьвіта, що зневажають велику заповідь, і завдають тяжку неволью народови, щоб користуватись його працею і добром: **політика православія** з сьв. Синодом і з його єпископами, та **політика католицизму** з Єзуїтами і єпископами.

Православна політика релігії, що стоїть на службі російського самодержавія, сховала ключі розуміння перед українським народом, і силкуєсь видерти йому душу, і **змосковщити** його.

А **католицько-єзуїтська** політика релігії, що стоїть на услугах польських можновладців, хотіла б держати український нарід у вічній темряві і в бідоті, тягне його в утробу нажерливого польського кита, і хотіла б **сполщити** його.

Одна і друга політика релігії копає могилу для нашого народу. Се добре знає українська інтелігенція, і тому вона дбає і дбати ме, щоби про се і нарід знав, і зрозумів ріжницю між **релігією**

Христа і попівською заборчою **політикою** релігії.

Українська інтелігенція бажає і дбає, щоб церква була, не торговицею для запродавців московского замодержавія і польської шляхти, а **домом** Божим, де сьвященник проповідує, не брехтє, а правду, і не робить сумлінням людей насилля. В церкві має сьвященник проповідувати Христову заповідь любови до ближнього, братню любов і терпимість віри, а не таку ненависть, яку виявив Місіонар „египетскою цибулею“. Не стерпить інтелігенція ні лайки католицьких, ні православних попів, виміреної проти одної або другої частини українського народу, і не дозволить сіяти релігійної ворожнечі між народом.

Простуючи до тої високої ціли, буде інтелігенція наша дбати, щоб **здобути для громад патронатське право**, котрого досі надуживали польські пани і можновладці для насаджування москвофільства і для нищення української культури в Галичині. Громада дає прожиток сьвященникові, тому має **бчн** громадї, а не польским панам, служити, а громада має право, вибрати собі такого сьвященника, якого їй для **релігійної** служби, а не панам для їх **політичних** цілей, треба. Патронат польських панів, се останки ганебних Зельманівських часів колишньої Польщі, се тяжка неволя, з котрої треба чим скорше визволити церкву в Галичині. Так само мусить інтелігенція і на російській Україні повернути давню **автономію** церкви, і здобути громадське право свобідного вибору сьвященників, а церкві право вибору своїх митрополитів. Тоді

буде і православний піп, не „поліцайом самодержавія“ або иншого правління, а добрим учителем народа.

Се висока ціль української нації pro futuro, діло не легке, але можливе, а може звершити його, не духовенство, а інтелігенція, котрій і наші сьвященники патріоти певно допоможуть.

Наша інтелігенція буде і про те пильно дбати, щоб одна і друга політика, католицька і православна, не випорожнявала українських кишень, і таким способом не гатила тих жерел і річок, без яких номожливі добробут, просьвіта і культура народа. Сила економічна значила завсїди багацько, без неї духова сила те, — що душа без тіла.

Нехай же Бог дає добру долю і **чотиром** мільонам католицьким, і **трицяти** мільонам православним нашого народа, і нехай береже увесь український нарід від таких сьвятців католицьких і православних, що топчуть заповідь любви до ближнього та хочуть і „славу Божу“ і „пошановок Божих законів“ в монополь свій взяти.

Заступи Боже нарід український ще й від таких опікунів, що сумління людей насилле робили, і правителям народів радили: всіх людей топити і стинати, що, не до греко-католицької, а до греко-православної церкви Богу молитись ходили! Борони Боже нарід християнський від таких приятелів, від московського ворога-варвара він вже сам буде боронитись.

605141

В

И 55.538

~~8.440~~

Набувати
можна
у
Карла Кроля
Berlin S. 14.

Український нарід

і його

непрошені опікуни

—

Написав

Іван П. Бурштинський

—

Берлін 1915.